

KERKENVISIE

De opgave

Nederland telt nog zo'n 5.500 kerkgebouwen en synagogen, verspreid door heel het land. De meeste zijn nu nog in gebruik voor de verschillende soorten geloof die Nederland rijk is. Gebouwen die een belangrijk onderdeel uitmaken van wie wij zijn. Gebouwen die het straatbeeld kleuren en die het stadsbeeld, het landschap bepalen. Gebouwen van betekenis, omgeven met emotie die de meeste Nederlanders willen koesteren; zelfs al gaat men zelf niet meer ter kerke.

Steeds minder mensen bezoeken regelmatig hun kerk. Volgens onderzoek komt zelfs meer dan 80% van de Nederlanders niet of nooit meer in een kerk. Daardoor is er steeds minder geld om de kerkgebouwen te onderhouden, terwijl deze gebouwen wel duur zijn in het onderhoud. Ook zijn ze zelden energiezuinig ontworpen zijn. Consequentie is dat de komende 10 jaar naar schatting tussen 1.500 - 4.500 kerken hun deuren zullen moeten sluiten. Dat aantal kan regionaal en per denominatie verschillen, maar de gevolgen zullen in heel het land merkbaar zijn.

Als een kerk niet langer als kerk gebruikt gaat worden, ontstaan er vaak moeizame discussies over wat er met het gebouw moet gebeuren. Wat mag wel of niet in het kerkgebouw? Welk (nieuw) gebruik is mogelijk? Wie bepaalt en wie betaalt wat?

Als wij in Nederland echter de belangrijkste kerken willen behouden en een nieuwe toekomst willen geven, dan zullen alle partijen naar elkaar toe moeten bewegen. Elkaar de hand reiken om oplossingen te vinden voor elkaars problemen. Samen aan de slag. Voordat we zover zijn hebben we echter nog een weg te gaan.

Een andere aanpak

De voorgenomen sluiting van een kerk leidt nu nog vaak tot ferme discussies tussen eigenaars, gelovigen, omwonenden, de burgerlijke gemeente en -als het een oude monumentale kerk betreft- ook erfgoed specialisten. Iedere partij redeneert vanuit welbegrepen eigenbelang. Soms duurt zo'n discussie jaren en in die periode gaat het kerkgebouw er bepaald niet op vooruit. Maar, het kan ook anders.

Partijen ontwikkelen samen op lokaal niveau, een kerkvisie voor de kerken, wegen daarbij alle belangen en maken daarbij keuzes over de toekomst van alle kerken

In de kerkvisie worden alle belangen naast elkaar gezet en worden gemotiveerde keuzes gemaakt. Die keuze leidt tot een selectie van:

- A. kerken die als zodanig behouden blijven,
- B. kerken die voor herontwikkeling worden vrijgegeven,
- C. kerken die 'in de mottenballen' gelegd worden (omdat er nog geen keuze te maken is),
- D. en kerkgebouwen die gesloopt gaan worden.

Zo'n gezamenlijke aanpak voor alle kerken veronderstelt:

- elkaars standpunten respecteren
- de ander z'n problemen mee willen helpen oplossen
- anders handelen dan nu gebruikelijk is (immers: als we doen wat we eerder deden, krijgen we wat we al eerder kregen)
- de gemaakte keuzes samen uitdragen en daarvoor gaan staan

Elementen van een gezamenlijke kerkenvisie

Om via een kerkenvisie tot keuzes en afspraken te kunnen komen, dient elke partij z'n steentje bij te dragen:

- kerkeigenaren dienen vooraf duidelijkheid te bieden over de toekomst van de kerken en wat er wel of niet kan
- erfgoeddeskundigen dienen niet alleen aan te geven wat belangrijk is, maar voor de her te ontwikkelen kerken ook aan te geven waar de transformatieruimte zit
- de gemeente kan in haar bestemmingsplan en vergunningen de benodigde flexibiliteit opzoeken. De gemeente kan ook gericht helpen om (nieuwe) functies naar kerkgebouwen te sturen
- de provincie kan haar kennisinfrastructuur inzetten en gericht (nieuwe) functies sturen naar kerkgebouwen
- de rijksoverheid kan geldstromen meer gericht en gedifferentieerd inzetten en haar kennis over kerken aanbieden
- burgers, ondernemers en belangenorganisaties kunnen hun creativiteit inzetten om constructief mee te denken over de toekomst van de kerken

Het lijkt het meest voor de hand te liggen dat een gemeente de partij is die het initiatief tot een kerkenvisie neemt, gegeven het brede overzicht dat zij heeft op heel haar grondgebied. Maar andere partijen hoeven uiteraard niet af te wachten of stil te zitten: er ligt een gezamenlijke opdracht. Daarbij geldt dat de gemaakte afspraken alleen maar realiteit worden als na afronding van de kerkenvisie voor alle partijen geldt: afspraak is afspraak!

De pijn van een kerkenvisie: een opdracht voor de opstellers

Het opstellen van een kerkenvisie veronderstelt het in gezamenlijkheid maken van keuzes. En dus zullen er altijd partijen zijn die hun voorkeurkeuze niet gehonoreerd zien. Dat kan ingrijpend zijn. Troost kan wellicht gevonden worden in het feit dat het een keuze betreft die afgewogen plaats vindt en binnen het grotere geheel van waarde is voor de andere kerken. Acceptatie van de gemaakte keuze zal echter vaak de nodige tijd vergen. Het is dan ook belangrijk dat bij het opstellen van een kerkenvisie aandacht en zorg gegeven wordt aan de consequentie van de keuze.

Voordelen van een gezamenlijke kerkenvisie

Als in gezamenlijkheid een keuze is gemaakt dan levert dat de volgende voordelen:

- De kerken die als zodanig behouden worden, worden gedragen door alle partijen
- De kerken die voor herontwikkeling verkocht worden blijven als gebouw voor de buurt behouden
- Er komen nieuwe functies in de wijk/het dorp waardoor er nieuwe economische en sociale vitaliteit kan ontstaan
- Culturele waarden worden zoveel als mogelijk veilig gesteld en de omgevingskwaliteit blijft behouden
- Initiatiefnemers en ontwikkelende partijen krijgen vooraf duidelijkheid zodat ze weten waar ze aan toe zijn als ze zich willen inzetten voor de herontwikkeling van een kerkgebouw
- Kerken die herbestemd of gesloopt worden kunnen de kerk-eigenaren geld opleveren dat bijvoorbeeld ingezet kan worden voor het behoud van andere kerkgebouwen

De keuzes voor alle kerken

Religieus gebruik	Meervoudig gebruik	Herbestemd voor werken	Herbestemd voor zorg	Tijdelijk cultureel gebruik	Onbestemd	Sloop
Extra financiële steun voor beheer	Steun bij exploitatie	Steun bij herbestemming	Steun bij herbestemming	Steun bij herbestemming		
		Wijziging bestemmingsplan	Wijziging bestemmingsplan			Wijziging bestemmingsplan
		Vooraf transformatie ruimte geven (erfgoed & eigenaar)	Vooraf transformatie ruimte geven (erfgoed & eigenaar)	Vooraf transformatie ruimte geven (erfgoed & eigenaar)		
		Versoepeling parkeernorm	Versoepeling parkeernorm		Wind- en waterdicht houden	Sloopvergunning